



Randers Kommune

Fårup Landsbyregistrering 2011

Fårups historie

Oprindelse

Fårup er sandsynligvis grundlagt i vikingetiden, hvor endelsen '-rup' var meget almindelig. Kirken kan dateres til omkring år 1100, hvilket støtter denne antagelse.

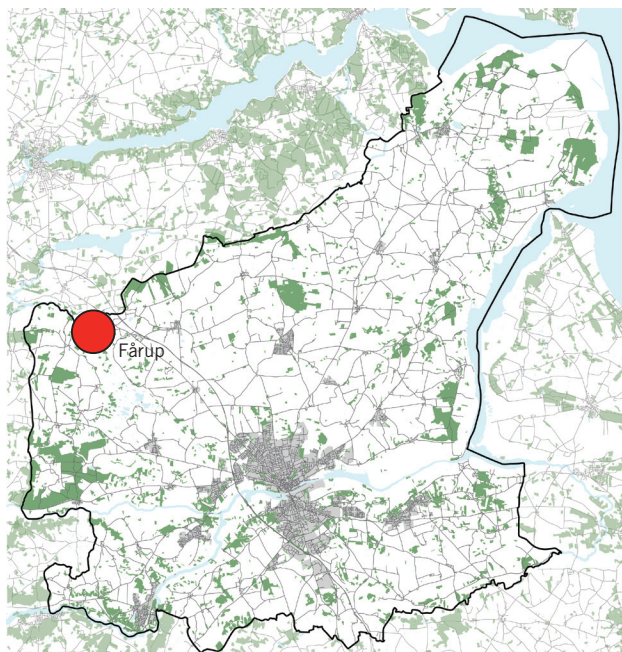
Byudvikling

Fårup var før banens anlæggelse en landsby, beliggende på en sydvendt skråning ned til den brede Skals Ådal. Landbrugsjorden lå nord for byen, og mod syd strakte de våde enge sig ud mod kærret.

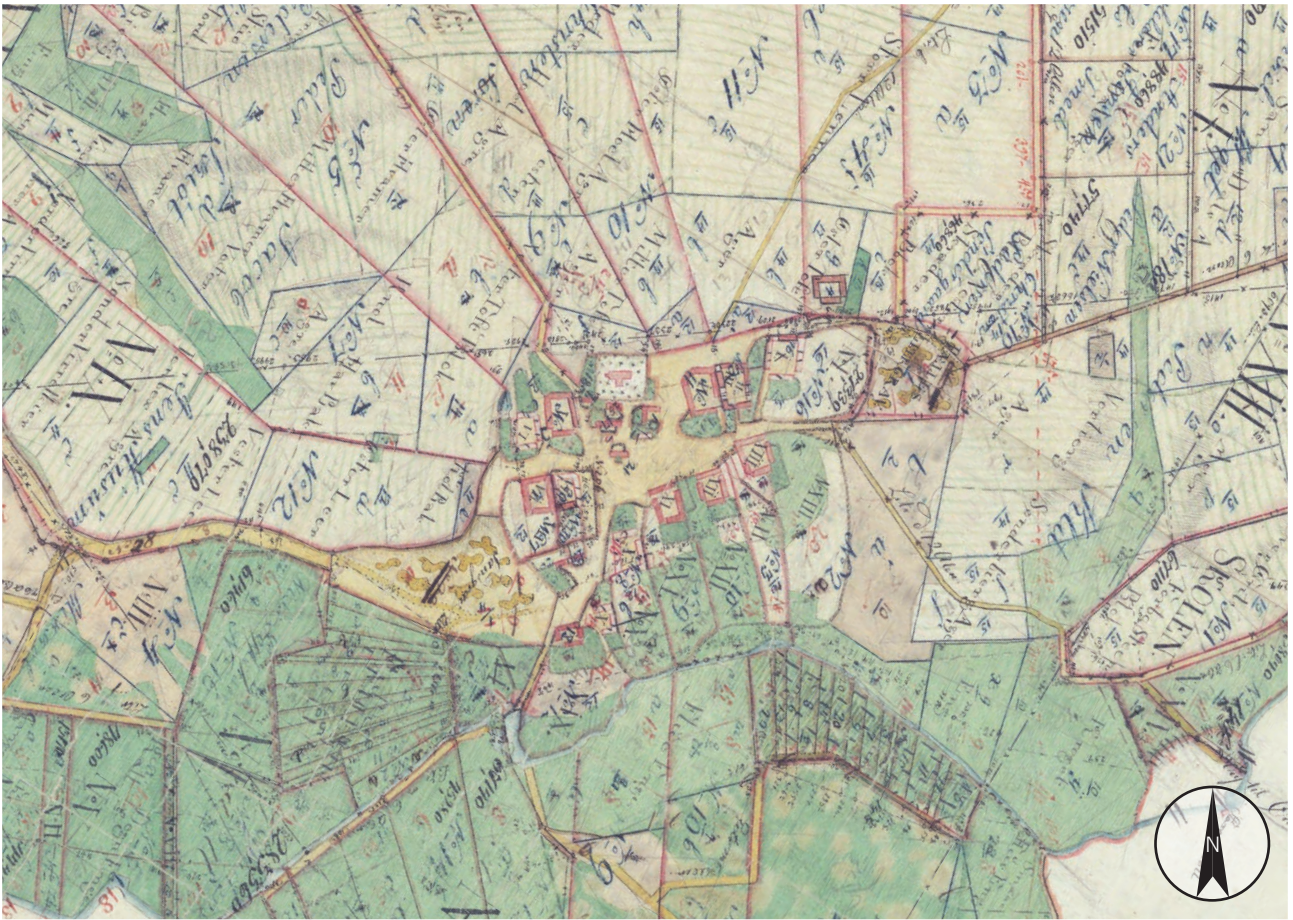
Den oprindelige landsby var en forteklyngeby, hvilket betyder, at gårdene har ligget spredt i grupper på en forte, afgrænset af en krans af gårde. Kirken lå højest i byen. I dette tilfælde mod nord.

Siden er der sket meget. Den jyske længdebane blev anlagt, og Fårup station åbnede i 1869. Stationsbyen voksede hurtigt, da byudviklingen koncentreredes herom. Andelsmøderiet, butiksmiljøet og flere industrivirksomheder kom til.

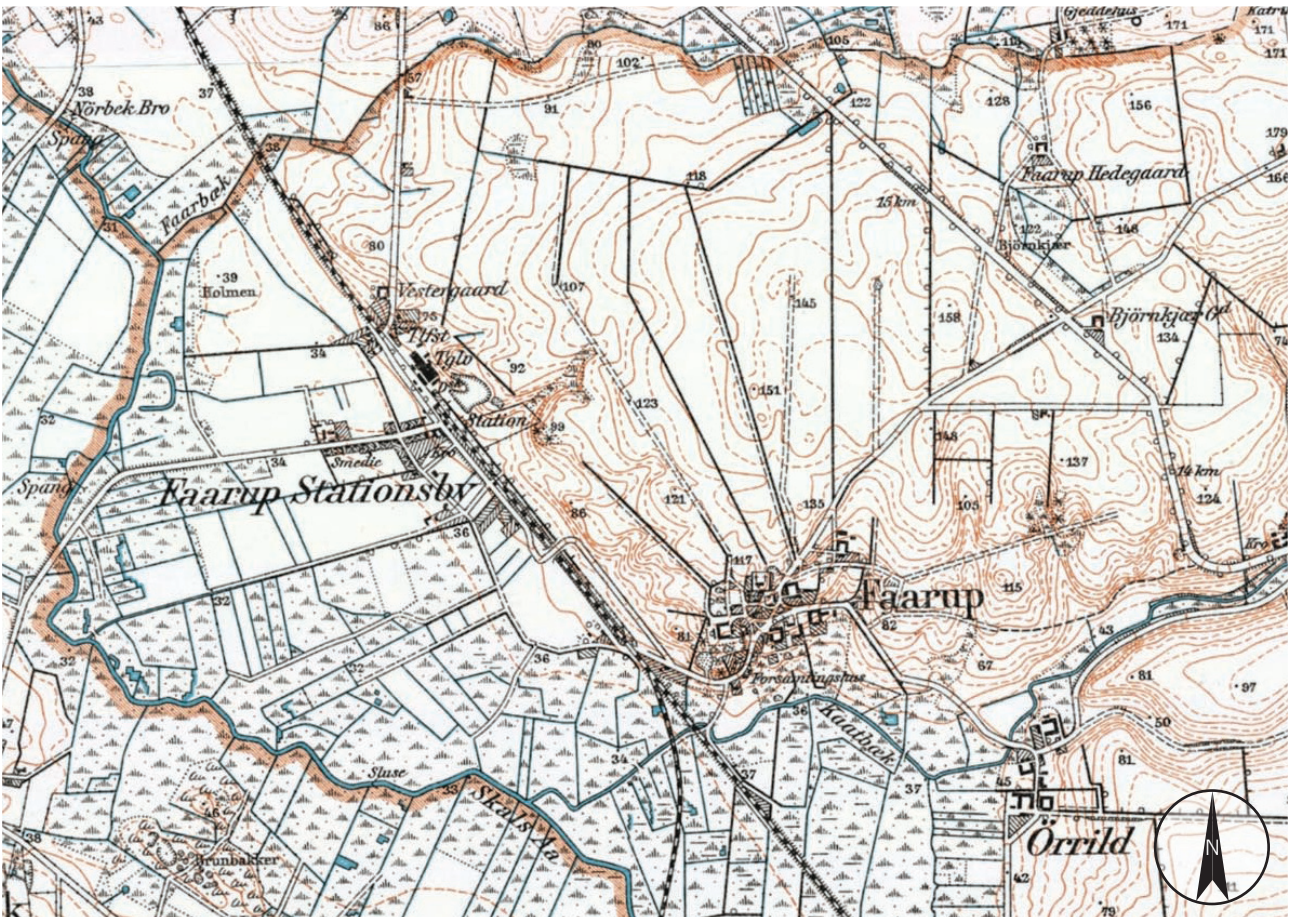
Helt frem til anden verdenskrig var Fårup landsby og Fårup stationsby to helt adskilte bebyggelser. Men med udviklingen op gennem 1960'erne og 70'erne er parcelhusområderne nordøst for banen vokset eksplosivt. Byen fremstår i 2010 som en samlet bebyggelse med 1032 indbyggere. Banen er dog en kraftig barriere i byen, der ikke er blevet mindre efter stationens lukning i 1973. Nu kører togene blot gennem Fårup.



Luftfoto 2010. Byen fremstår som en samlet bebyggelse, men banen udgør en markant barriere mellem parcelhusbyen og stationsbyen.



Original 1-kort, 1786. Billedet af forteklyngebyen er ikke helt entydigt, selvom gårdene beskriver en tilnærmet krans omkring den store forte.



Faarup, 1900-1940, 1:20.000. På teglværksgrunden nordøst for banen er der i dag en sø og tæt beplantning. Stationen blev nedlagt i 1973.

Topografi og landskab

Landskab

Tre markante dalstrøg dominerer landskabet i og omkring Fårup. Her i løber hhv. Fårbæk, Kåtbæk og Skals Å. Skals Ådal kan dateres helt tilbage til Senglaciertid ca. 12.000 f. Kr. og er dannet af isens smeltevand.

I dalene er der store engdrag, der dele af året står oversvømmede. Mellem dalene skyder store moræneflader sig op mellem hinanden og danner en blanding af kuperet terræn og bløde bakkekammer.

Beliggenhed

Størstedelen af Fårup ligger på den vestvendte skrænt mod Skals Ådal. Stationsbydelen har dog af praktiske grunde i forhold til togdrift lagt sig fladt i bunden af dalen. Byen er, udover Skals Ådal, omsluttet af Fårbækdalene mod nord og Kåtbækdalene mod syd. Fårup er derfor stort set omgivet af dalstrøg. Dog ikke mod øst, hvor et blødt bakket landskab på toppen af morænerne, former sig. De tre dalstrøg danner en naturlig afgrænsning af byen, der strækker sig næsten helt op til Fårbæk mod nord og helt ned til Kåtbæk i syd. Her ligger den gamle bydel, landsbyen, helt ud til kanten af dalen i et kraftigt faldende landskab mod Kåtbæk.

Oplevelse

Tredelingen af Fårup betyder, at de forskellige bydele landskabeligt opleves vidt forskelligt. Den gamle landsby ligger i et kraftigt hældende og knudret skrænt, mens boligbyen ligger på en mere jævnt skrånende skrænt. Stationsbyen ligger derimod helt fladt for foden af skrænterne.

Det, at meget af Fårup er placeret på skrænterne ned mod ådalene betyder, at der findes mange vidtstrakte udsigter. I landsbyen er det Kåtbæk, der er mest dominerende, hvor det i den resterende del af byen er Skals Ådal, der har det primære fokus. Der er ligeledes en del sigtelinier ud i landskabet gennem åbninger i bebyggelsen. En af de stærkeste sigtelinier kan ses fra Jernbanegades bro over banen, hvor der er et langt og klart sigt langs skinnerne. Især mod syd hvor skinnerne har forsvindingspunkt i horisonten, hvorfor fornemmelsen af et uendeligt sigt opnås.

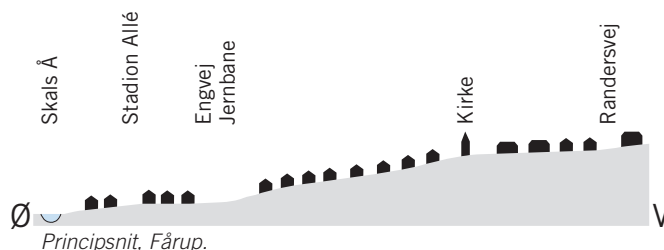
Når man ankommer til Fårup fra Randersvej i sydøst, mødes landsbyen med glimtvis ud over Kåtbækdalene. Ankomstpartiet indrammes af gårdanlæg og småhuse. Fårup kirke ligger højt placeret i landskabet, men er fra store dele af byen skjult af bevoksning. Kun fra landsbyen er den få steder synlig. Mellem landsbyen og parcelhusområdet nord for, er der et kraftigt beplantet stykke, som bevirker, at man oplever landsbyen og det nyere parcelhusområde som særskilte byer. Det til trods for at den faktiske afstand er meget lille. Bevoksningen ansues derfor som en fin overgang mellem den gamle del og den nye del af Fårup og markerer skiftet mellem de forskellige typologier meget fint.

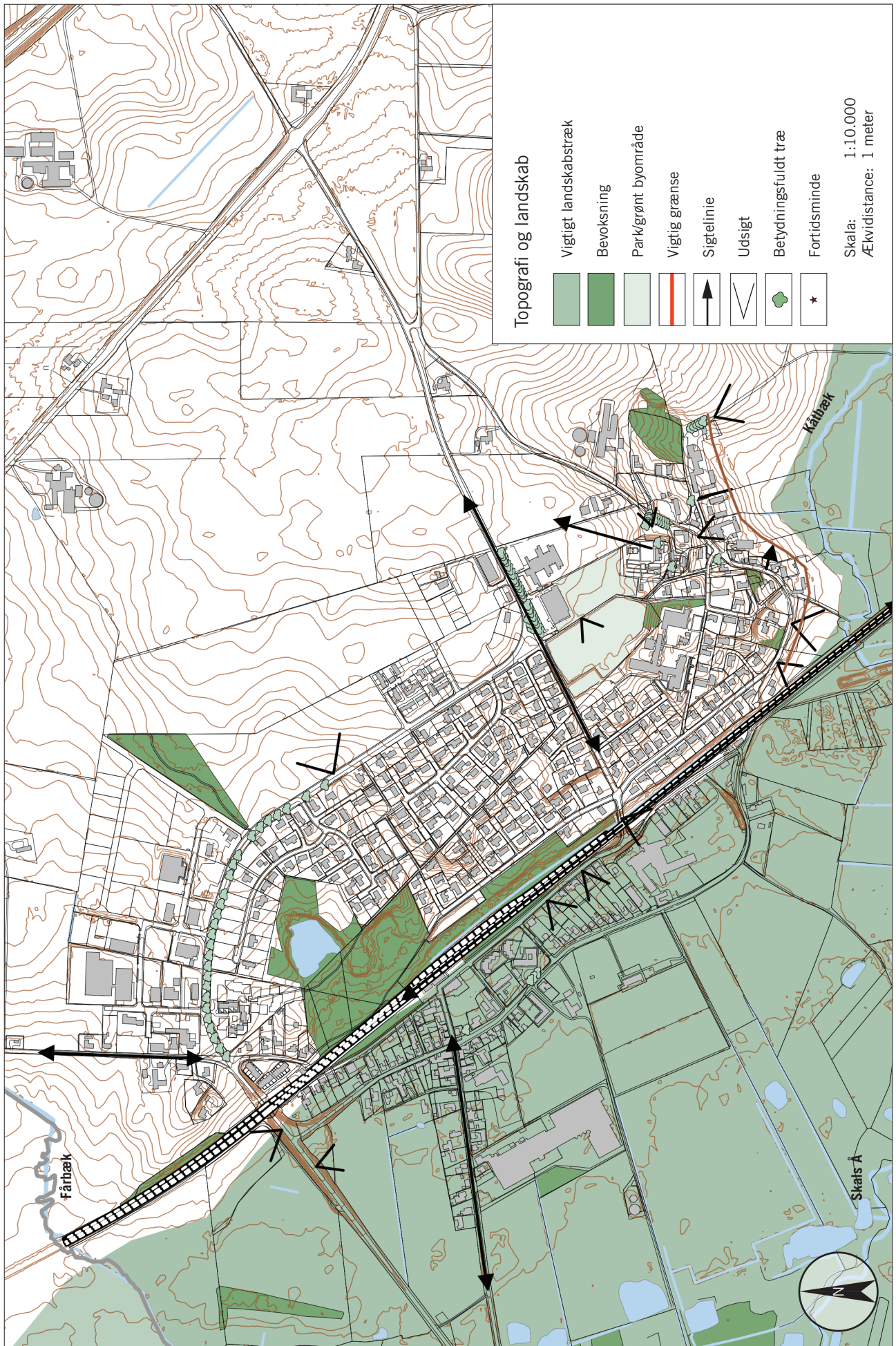


Fra den gamle landsby er der mange flotte udsigter. Her mod nord-øst.



Det er et markant sigt, der lægger sig langs jernbanen og først forsvinder helt ude i horisonten.





Funktioner og infrastruktur

Funktioner

Fårup er gennem det sidste århundrede vokset betydeligt fra at være en lille landsby, til at blive en større stationsby og i dag til at være en attraktiv boligby. Udbuddet af serviceinstitutioner er vokset støt i takt med udviklingen, og Fårup besidder derfor både børnehave, skole, ungdomsklub, ældrecenter, lægehus og diverse idrætsfaciliteter. Herudover findes der flere mindre supermarkeder, en sparekasse, kro, grill og andre små butikker i byen. Største delen af byens butikker findes langs Stadion Allé og Storegade.

Der er ligeledes kommet flere erhvervs- og industrivirksomheder til. Fårup Møbelfabrik og Fårup Betonindustri som de største og den sidstnævnte som den absolut mest dominerende i Fårups bybillede.

Stationsbyen Fårup er ikke længere på listen over byer, hvor de gennemkørende tog medtager passagerer, men den gamle stationsbygning ligger stadig genkendeligt i byen, og er i dag en beboelsejendom. Der har også tidligere været mejerivirksomhed i byen, der i dag er lukket. Men den gamle bygning fra 1920 står stadig som meget flot og karakterfuld i stationsbyen og er i dag udpeget til kulturmiljø.

I landsbydelen finder man Fårup kirke, der ligger hævet over den resterende bydel. Der er ikke nogen gårde tilbage i landsbyen, som stadig er i drift, men de ligger der stadig og er af stor værdi for bydelens karakter samt afgrænsning ud mod det åbne land.

Infrastruktur

Vejstrukturen i landsbydelen er relativt velbevaret, hvor mange af de trafikale infrastrukturer også kan findes på de gamle kort tilbage fra starten af 1800-tallet. Den resterende by er langt hen ad vejen præget af en regulær gridstruktur som følge af byens udvikling. Først til stationsby og sidenhen til den boligby Fårup er i dag primært bestående af parcelhuse.

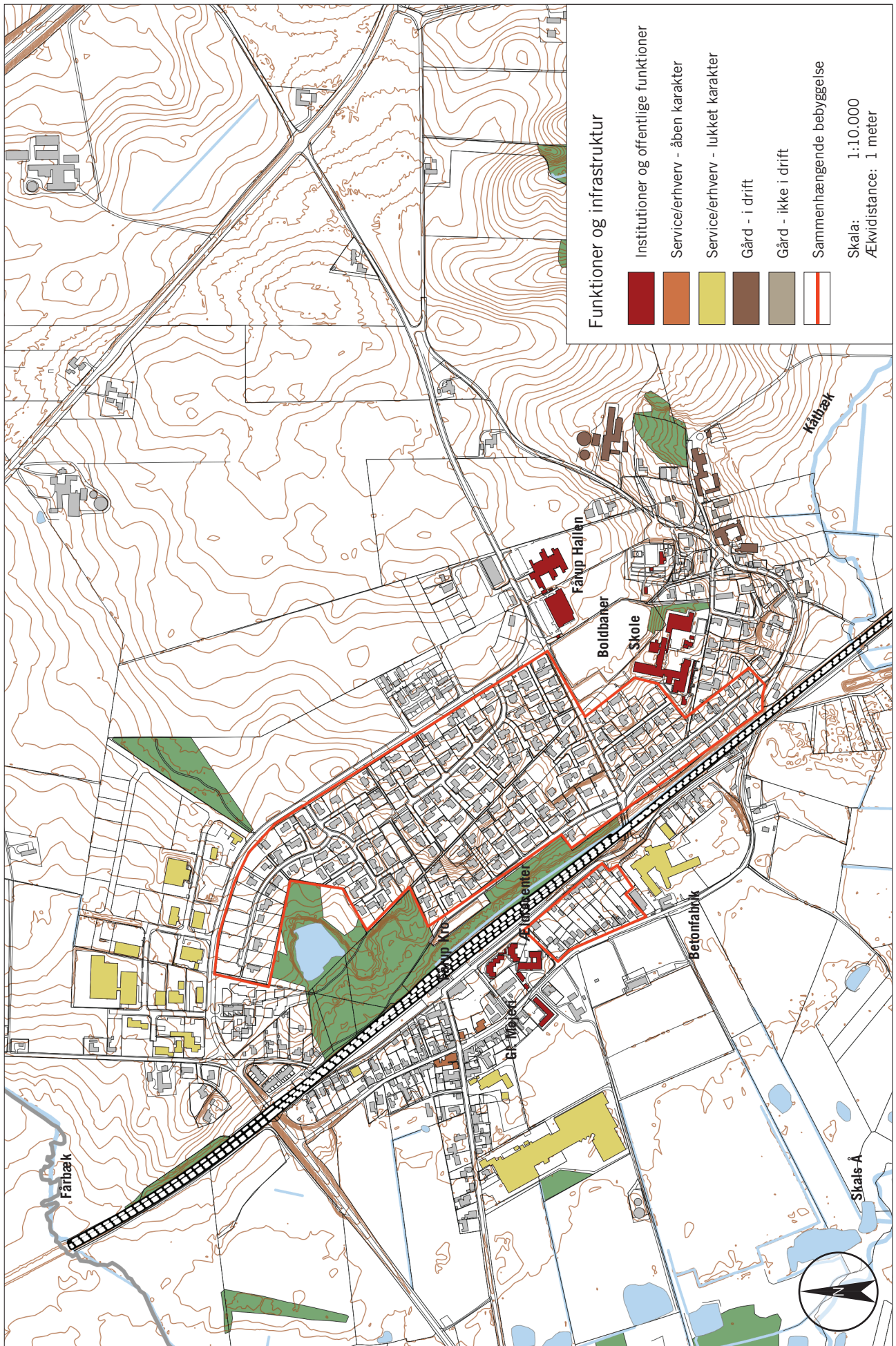
Hvis man skuer ud over Fårups grænser, ligger lokalcentret Fårup på kanten af Randers Kommune, nær grænsen til Mariagerfjord Kommune. Afstanden fra Fårup til hhv. Randers og Hobro er da også nogenlunde lige stor.



Banens kløvende effekt ses tydeligt på dette luftfoto taget mod sydøst. Bemærk den nye allé der går i en fin bue omkring parcelhusbyen. Foto: Purhus Lokalarkiv



Der er stadig spor efter Fårup Stationsbys storhedstid at finde langs jernbanen.



Bebyggelse, arkitektur og kulturmiljø

Bebyggelsesstruktur

Fårup har gennemgået en markant udvikling fra landsby over stationsby til parcelhusby og består som en følge deraf af tre markant forskellige strukturer.

Den oprindelige landsby ligger på den sydvendte skråning ned til Skals Ådal. Den gennemgående vej Ørrildvej/Gammel Randersvej slynger sig omkring bakken og gårdene, og den øvrige bebyggelse ligger på begge sider af denne. Øverst i byen ligger kirken med sognehus, skole og forsamlingshus nedenfor.

Stationsbyen er anlagt på de flade enge langs banen, der skærer sig gennem Skals Ådal. Stationsbyens anlagte retvinklede vejstruktur har styret bebyggelsen, der i dag er tæt omkring gaderne. Det er i stationsbyen, at industrien har kunne udvikle sig. Tidligere har der været et rigt butiksliv i stationsbyen, men i dag anvendes de fleste bygninger alene til beboelse.

Den sidste og efterhånden dominerende struktur er parcelhusområderne der er opstået gennem 1960'erne og 70'erne. Områderne dækker hele skrænten nordøst for banen fra den gamle landsby til nord for stationsbyen. Bydelen består af antennestrukturer og er derfor ikke befærdet på samme måde som landsbyen og stationsbyen, hvor vejene er gennemgående.

Banen udgør en markant barriere mellem parcelhusbyen og stationsbyen. Skolen ligger som et hængsel mellem landsbyen og parcelhusbyen, men disse to bydele synes heller ikke at være lænket sammen på en hensigtsmæssig måde. Derfor virker Fårup som en sammensat by.

Arkitektur

Landsbyen er den "rolige" bydel. Her findes der flere eksempler på andelstidens byggerier som skole og forsamlingshus, men også enkelte flotte gårde som f. eks. Gammel Randersvej 46, der er et fint klassisk velproportioneret længehus. Huset har sandsynligvis oprindeligt stået i blank mur med tegltag, men er i dag hvidkalket med grå detaljer og stråtag.

Stationsbyen er den mest dominerende bydel, hvad angår eksempler på tidstypisk og bevaringsværdig arkitektur. I stationsbyen findes flere flotte eksempler på hus- og palæarkitektur, der bl.a. er bygget som tjenestemandsboliger for ansatte ved banen. Det er tydeligt, at denne bydel har været omdrejningspunkt for Fårups udvikling frem til parcelhusæraen i 1960'erne.

Parcelhusbyen byder ikke ind med storslåede eller markante værker, men der findes utallige eksempler på 60'ernes og 70'ernes typehusbyggeri. Bydelen har i kraft af sin sydlige langside mod banen et meget lidt trafikeret vejnet og en rolig atmosfære.

Kulturmiljø

Andelsmejeriet Central er meget synligt i bybilledet og er udpeget til kulturmiljø. Mejeriet er opført i 1920 og er et markant symbol på Fårups oplomstring i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet



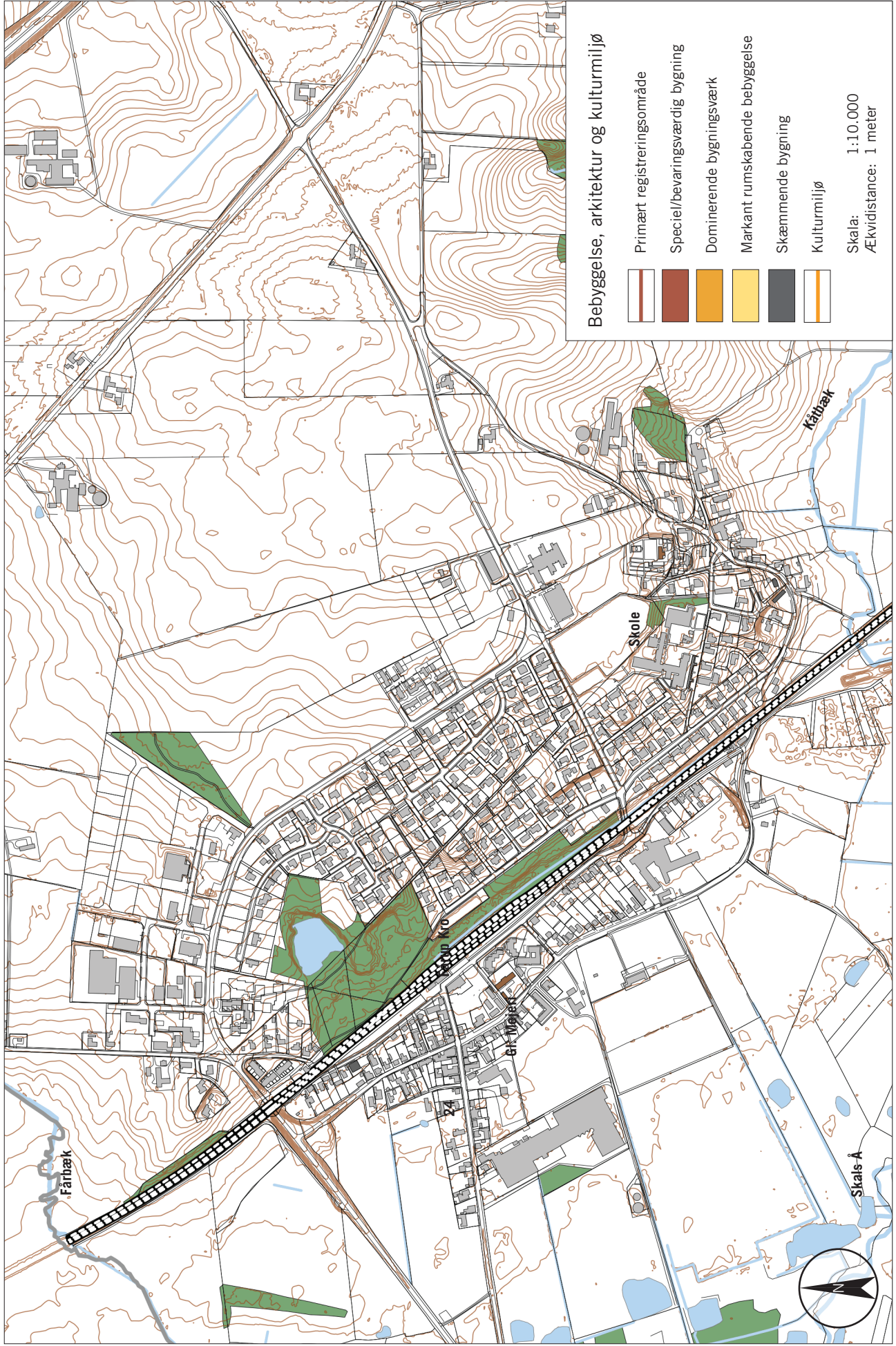
Stadion Allé set mod nordvest. Stationsbymiljøet er relativt intakt, men bygningerne er i dag beboelseshuse, hvor flere tidligere har rummet udsalg af forskellig art og dermed bidraget til gadeaktivitet.



Storegade 22 og 24. Stationsbyen rummer flotte eksempler på romantisk og historicistisk palæ-arkitektur.



Andelsmejeriet Central ligger som et symbol på industrialiseringen af landbruget og andelsbevægelsens oplomstring.



Afgrænsning og byggemuligheder

Afgrænsning

Fårup er naturlig afgrænset af tre ådale mod nord, syd og vest. Hvilket er et unikt træk, man bør understøtte. Man bør derfor ikke overskride de grænser, der allerede nu er defineret af landskabet. Ligesom stationsbydelen, der ligger nede i Skals Ådal, ikke bør udvides yderligere mod vest.

Mod øst er det en nyere parcelhusbebyggelse, som sammen med enkelte virksomheder danner bygrænsen. Denne strækning er ikke afsluttet på samme stærke vis og er i høj grad åben for yderligere udvidelse.

Den flotteste afgrænsning af byen finder man i landsbydelen, hvor en gårdække danner en meget fin grænse ud til Kåtbækdalen mod syd. Her er der udsigt ud over Skals Ådal.

Byggemuligheder

Fårup er i hastig udvikling, og det er derfor særlig vigtigt at være opmærksom på de historiske kvaliteter, som de forskellige bydele hver især har. Her tænkes specielt på landsbyen og stationsbyen.

Landsbyen ligger meget flot i landskabet bl.a. gennem den afgrænsende gårdække. Derfor bør den gamle bydel friholdes for nye udstykninger omkring sig. Størstedelen af den gamle landsby ligger desuden i landzone.

Stationsbydelen mod vest fortæller ligeledes en vigtig del af Fårups historie. Det foreslås derfor, at man i de to bydele nøjes med, hvor det rumligt er nødvendigt, at reetablere nedslidt bebyggelse og give den nye bebyggelse en karakter, der kan udfylde den gamle bygnings plads.

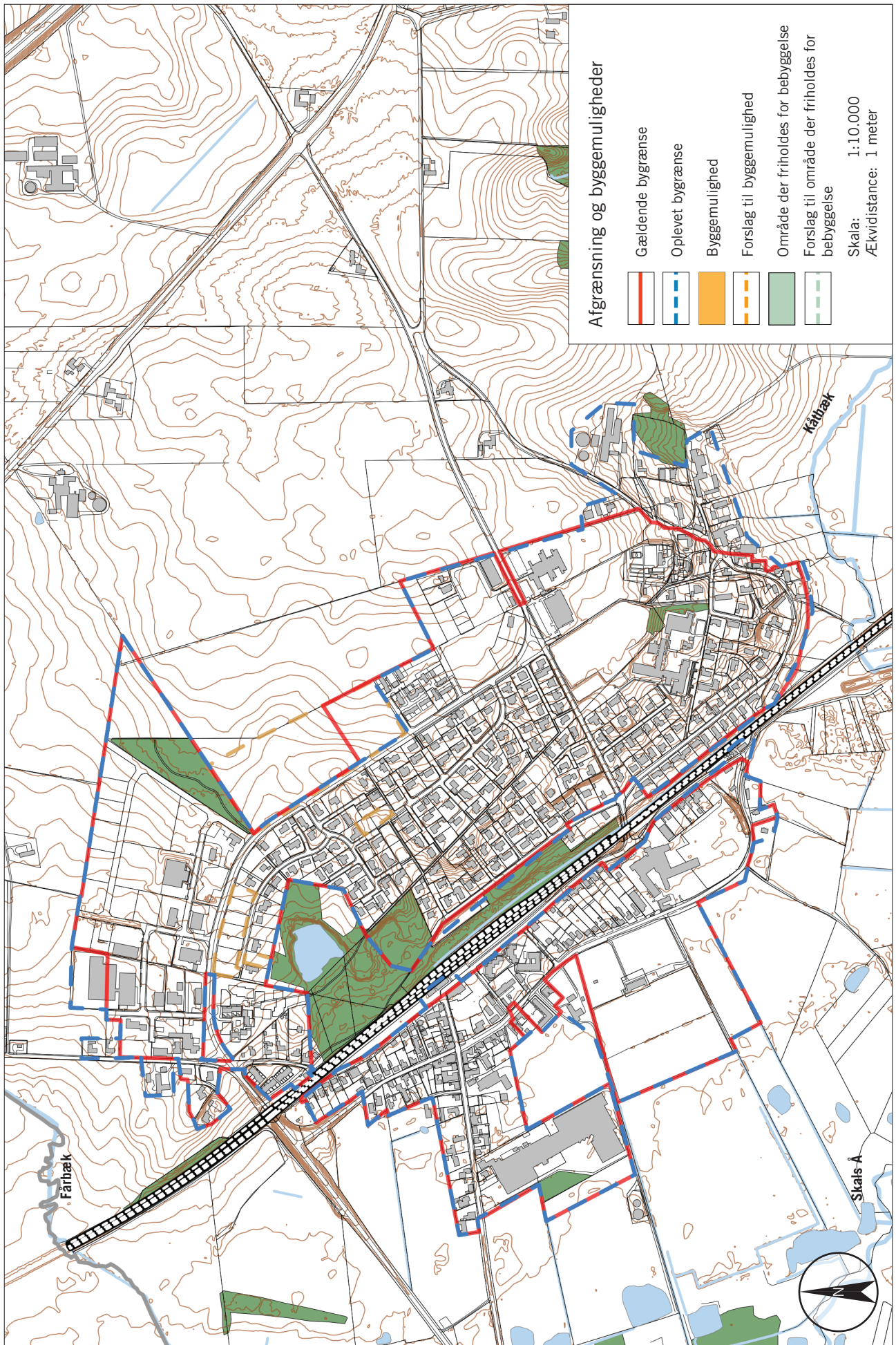
Derimod er det muligt at udstykke større nye arealer i relation til parcelhusbyen eksempelvis nord for Poppelvænget, hvor 'hullet' mellem Ahornvænget og Aspevænget kan lukkes med ny bebyggelse, når behovet engang opstår.



Landsbyen ligger hævet over Kåtbæk og Skals Ådal. Her åbner der sig kig ud i landskabet mod sydøst. Området her bør friholdes for bebyggelse.



Et kig mod øst fra Fårupvej ind mod den nordvestligste del af stationsbyen, der også består af parcelhuse.



Sammenfatning

Fårup har gennemgået en kraftig udvikling fra at være en lille landsby til at blive stationsby og i dag en attraktiv boligby. Her findes da også stort set alle de serviceinstitutioner, som en landsby har brug for med skole, ældrecenter, indkøbsmuligheder osv. Erhverv er her også med Fårup Betonindustri som den absolut mest dominerende i bybilledet.

Landsbyen er i langt højere grad end den øvrige by tilpasset landskabet, og den originale struktur fornemmes stadig, om end fortearealerne ikke længere er synlige. De små snoede gadeforløb giver en fin stemning i bydelen.

Stationsbyen ligger med sin rigide struktur og karakteristiske facadebygninger langs banen. I dag standser togene ikke i Fårup, men drøner igennem med høj fart.

Som kulturmiljø er stationsbyen sydvest for banen ganske karakteristisk og rummer flere flotte eksempler på tidstypisk arkitektur. Det store gamle mejeri er udpeget til kulturmiljø, og er et markant og bevaringsværdigt anlæg i Fårup. En aktiv indsats fra ikke mindst borgerne i Fårup, er med til at holde byen i gang. Der er bl.a. lavet forslag til en sanering af den gamle stationsbymidte.

Sårbarheder

Det tidligere meget rige butiksliv er ved at forsvinde, og mange af de bygninger der tidligere havde udadvendte funktioner i stueetagen er overgået til at være rene beboelsejendomme. Denne ændring kan medføre store ændringer i bebyggelsens udtryk, som det samlede bybillede er sårbart overfor.

Når større områder transformeres på én gang, er det vigtigt, at man forsøger at bevare historiske spor og karakteristika. Området mellem Jernbanegade, Storegade, Stadion Allé og Mælkevej er pt. under omdannelse. Området har stort potentiale, men er også sårbart, da det er en central del af stationsbyen og har en særlig historisk betydning for Fårup.

Anbefalinger

- Byomdannelse bør ske på en måde så historie og funktion går hånd i hånd.
- Den gamle teglværksgrund nordøst for banen ligger som en tæt skovbevoksning i parcelhusbyen. Området har yderligere rekreativt potentiale, som kan forløses bl.a. gennem øget tilgængelighed.
- Bebyggelsen i den gamle stationsby bør SAVE-registreres ligesom følgende bebyggelse i den gamle landsby: Ørrildvej 2 og 4, Gl. Randersvej 31, 32, 33, 42, 44 og 46 samt Bakkegårdsvej 1 og 3.



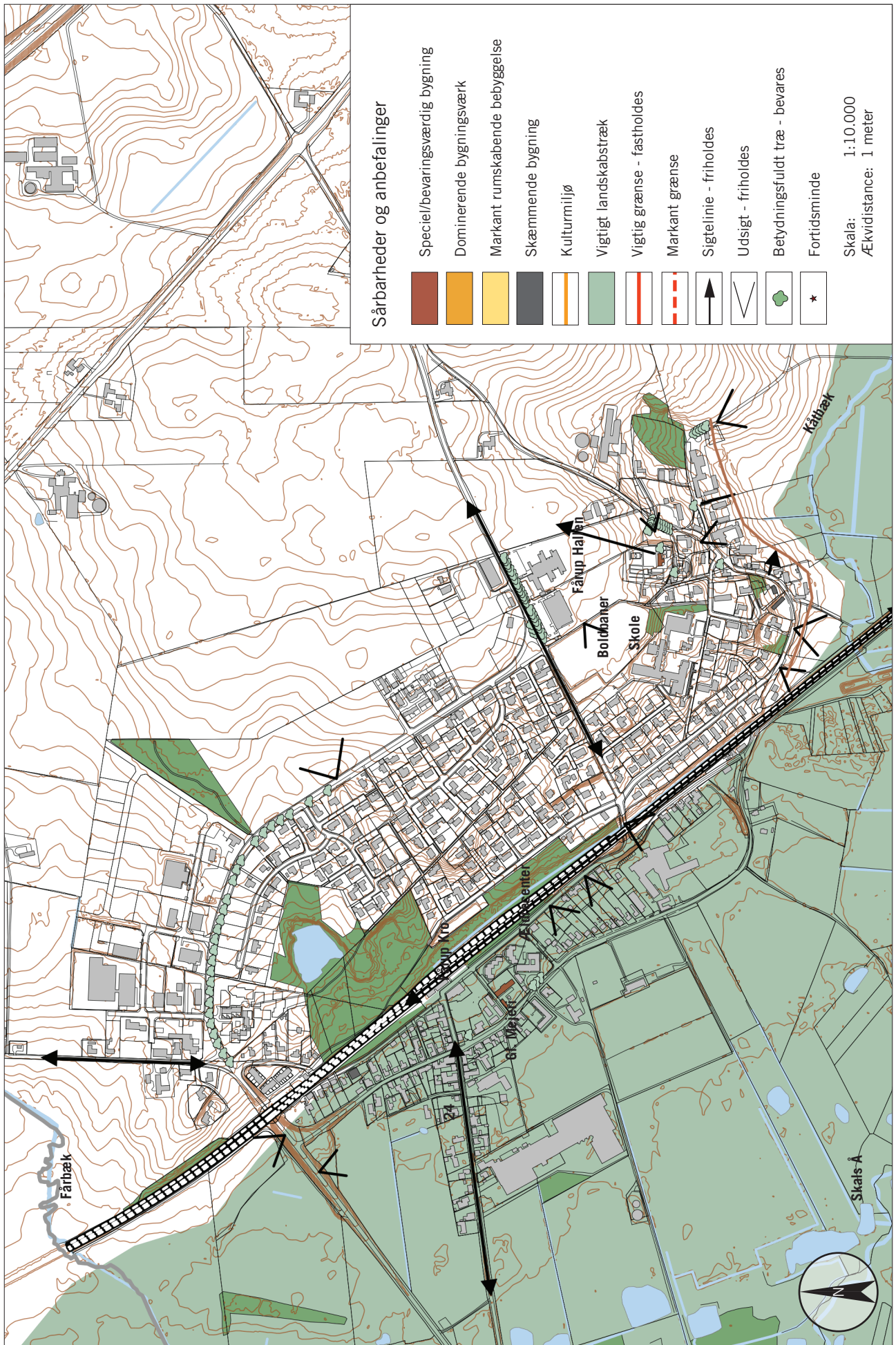
På landsbyens sydligste spids ligger en gammel gård helt ned til engene. Fra Gammel Randersvej kan man få dette fine kig ud over Skals Ådal.



Midt i den gamle stationsby er et større ryddet areal under omdannelse til et attraktivt byrum med plads til ophold og aktivitet. Omdannelsen vil hæve helhedsindtrykket af den gamle stationsby markant.



Langs Stadionvej ligger mange af byens butikker mellem byhuse.



Stadsarkitektens Kontor
Randers Kommune
Laksetorvet 1
8900 Randers
www.randers.dk